

AYELET
GUNDAR-GOSHEN
trezirea leilor

Traducere din limba ebraică
ANY SHILON

NEMIRA

1

Praful era peste tot. Un strat alb, ca glazura unui tort festiv pe care nu-l voia nimeni. Se adunase pe toate frunzele palmierilor din piațeta principală a orașului, copaci maturi, aduși cu camioane și replantați, pentru că nimeni nu credea că lăstarii tineri vor reuși să se adapteze aici; acoperise pancardele rămase de la alegerile locale, care se bălângăneau încă, după trei luni, în balcoanele caselor: bărbați mustăcioși și chelioși se uitau din spatele peliculei de praf la potențialii alegători, parte cu un zâmbet autoritar, parte cu seriozitate, fiecare după cum primise indicații de la consultanții în relații publice la momentul respectiv. Praf pe panourile publicitare, praf pe bougainvillea care crește la marginea trotuarului, pălită de sete, praf peste tot.

Se pare însă că nimănui nu-i păsa. Locuitorii orașului Beer Sheva¹ se obișnuiseră cu praful așa cum se obișnuiseră cu toate – șomaj, criminalitate, parcuri publice

¹ Oraș principal în sudul Israelului, capitala zonei Negev (n. tr.).

doldora de sticle sparte. Cetățenii orașului continuau să se trezească pe străzile pline de praf, mergeau la lucru plini de praf, făceau sex sub un înveliș de praf și nășteau copii în ochii cărora se reflecta praful. Se întreba uneori ce urăște mai mult – praful sau pe locuitorii din Beer Sheva? Probabil că praful. Locuitorii din Beer Sheva nu i se depuneau pe jeep în fiecare dimineață. Praful da. Un strat alb, subțire, care stingea roșul arzător al jeepului și îl transforma într-un roz decolorat, în propria sa parodie. Furios, a trecut un deget peste geamul mașinii și a șters puțin rușinea. Praful i-a rămas lipit pe deget chiar și după ce l-a frecat de buzunarul pantalonilor și știa că va trebui să aștepte până la Soroka¹, unde să se spele pe mâini, ca să se simtă iar curat. La naiba cu orașul ăsta!

(Uneori își auzea gândurile și se speria. Își amintea că nu e rasist. Că votează cu Meretz², că e căsătorit, iar înainte s-o cheme Liat Green pe soția lui o chemase Liat Smuha³. După ce enumera toate astea se liniștea puțin și putea să-și urască mai departe orașul cu conștiința împăcată.)

Intrând în mașină, a avut grijă să țină degetul murdar cât mai departe, de parcă nu ar fi fost o parte din corpul lui, ci o mostră de țesut pe care o ținea în mână pentru o demonstrație, încă o clipă, și o va depune în fața profesorului Zakai, s-o studieze împreună cu priviri pasionate – spune-ne cine ești! Dar profesorul Zakai se afla

¹ Spital, centru medical și universitar în Beer Sheva (n. tr.).

² Partid cu orientare de stânga în Israel (n. tr.).

³ Autoarea face referire la faptul că Eitan era evreu de rit aşkenaz (originar din Europa), iar Liat, de rit sefard (dintr-o familie originară dintr-o țară arabă) (n. tr.).

acum la mulți kilometri de aici, trezindu-se într-o dimineață fără praf, pe străzile goale din Raanana¹, așezându-se comod în Mercedesul lui argintiu, care își croiește drum spre spital peste punctele aglomerate din centru.

În timp ce-și conduce jeepul pe străzile încă goale din Beer Sheva, Eitan îi ura profesorului Zakai cel puțin o oră și un sfert de așteptare transpirată într-o intersecție, pe autostrada Geha², cu aparatul de aer condiționat defect. Știa însă foarte bine că aparatele de aer condiționat de la Mercedes nu se strică și că intersecțiile autostrăzii Geha nu sunt decât o dulce amintire a ceea ce a lăsat în urmă venind aici, în metropolă. Locul unde toți vor să vină. E adevărat, în Beer Sheva nu sunt blocaje în trafic și avea grijă să menționeze asta în toate conversațiile cu toate cunoștințele lui din zona Tel Aviv. Dar când o făcea – cu un zâmbet senin și privirea limpede a unui aristocrat al deșertului –, îi trecea mereu prin minte că nici la cimitir nu sunt blocaje în trafic, dar nimeni nu și-ar stabili acolo reședința. Casele din jurul bulevardului Rager chiar îi aminteau de un cimitir. Un șir incolor, monoton, de blocuri din piatră, cândva albe, care astăzi bat deja spre cenușiu. Monumente uriașe, în ale căror ferestre se oglindeau câteodată figuri obosite, prăfuite, ca niște arătări fantomatice.

În parcare de la spitalul Soroka s-a întâlnit cu dr. Zandorf, care i-a zâmbit larg și l-a întrebat: „Și ce mai face astăzi dr. Green?“, iar el a reușit să-și extragă din măruntaie un surâs chinuit, pe care și l-a întins pe obraz cât a

¹ Orășel la nord de Tel Aviv (în traducere, „cea proaspătă“) (n. tr.).

² Arteră principală de circulație, care leagă Tel Aviv de Raanana (n. tr.).

putut mai bine și a răspuns: „În regulă.“ Apoi au intrat împreună pe poarta spitalului, schimbând clima și ora impuse de natură cu sfidarea impertinentă a luminii artificiale și a aparatelor de aer condiționat, care le promet o eternă dimineată și o primăvară fără sfârșit. La intrarea în secție, Eitan s-a despărțit de dr. Zandorf și s-a dus să-și curețe îndelung într-o chiuvetă degetul plin de praf, până când o asistentă tânără a trecut pe lângă el și a remarcat, cu un zâmbet, că are degete de pianist. E adevărat, s-a gândit el, avea degete de pianist. Femeile i-o spuneau mereu. Dar singurul instrument la care cânta erau neuroni deteriorați, secționați, pe care îi atingea cu degetele înmănușate să vadă ce muzică poate obține de la ei și dacă...

Ciudat instrument, creierul! Niciodată nu poți ști cu adevărat ce sunet vei obține când atingi o clapă sau alta. Este, bineînțeles, foarte probabil ca, dacă vei excita lobul occipital cu un curent electric ușor, omul din fața ta să spună că vede culori, la fel cum o apăsare pe lobul temporal va genera, destul de sigur, voci și sunete imaginare. Dar ce fel de sunete? Ce fel de imagini? Iată că aici lucrurile se complică. Pentru că, deși științei îi sunt foarte dragi legile generale, unice, oamenilor se pare că le place să se deosebească unul de celălalt. Cu câtă revoltătoare hotărâre perseverează în a crea simptome noi, diferite, care, chiar dacă nu sunt într-o cu totul altă gamă, rămân totuși prea departe unele de altele pentru a fi unite într-o singură definiție. Doi bolnavi cu cortexul orbitofrontal afectat nu vor binevoi niciodată să-și sincronizeze efectele secundare. Unul se va comporta dur și grosolan, iar celălalt va râde încontinuu. Unul va bate tot timpul apropouri sexuale de prost-gust, iar

celălalt va fi atins de nevoia compulsivă de a se apleca fără oprire să adune de pe jos absolut orice i se nimerește în cale. E adevărat, explicația oferită rudelor îngrozite va fi aceeași: din cauza unei anumite situații (accident de circulație? o tumoare? un glonț rătăcit?) a fost afectat cortexul orbitofrontal, care răspunde de controlul reacțiilor. Din punct de vedere neurocognitiv, totul funcționează perfect. Memoria lucrează, procesele de gândire au rămas intacte. Dar omul pe care l-ați cunoscut nu mai există. Cine va veni în locul lui? Până în acest moment nu e limpede. Până acum. De aici încolo – o lume plină de aleatoriu. Întâmplarea – curvulița aia ademinitoare, care dansează printre paturi și târgi, scuipă pe halatele medicilor și gădilă semnele de exclamare ale științei până când ele se apleacă, înclină capul și se rotunjesc, transformându-se în semne de întrebare.

„Atunci, cum e, totuși, posibil să știi cu adevărat ceva vreodată?!” explodase el cândva în mijlocul aulei. Au trecut deja cincisprezece ani, dar el își amintește încă furia pe care a simțit-o atunci, într-o după-amiază somnoroasă, la gândul că profesia pe care o studia nu oferă mai multe certitudini decât oricare alta. O studentă care ațipise lângă el s-a trezit speriată auzindu-i exclamația și i-a aruncat o privire ostilă. Ceilalți studenți așteptau continuarea expunerii făcute de conferențiarul principal, care avea să cuprindă, mai mult ca sigur, și materia pentru subiectele de examen. Singurul căruia observația nu i s-a părut nelalocul ei a fost tocmai conferențiarul, profesorul Zakai, care i-a aruncat o privire amuzată.

– Cum te cheamă?

– Eitan. Eitan Green.

– Singura posibilitate de a ști ceva, Eitan, este să cercetezi moartea. Moartea te învață tot ce trebuie să știi. Iar, spre exemplu, cazul lui Henry Molaison, un bolnav de epilepsie din Connecticut. În 1953, un neurochirurg pe nume Sqwill a întocmit harta centrilor epileptici din cei doi lobi temporali, iar Henry Molaison a suferit o intervenție chirurgicală inovatoare, care a constatat în distrugerea centrilor responsabili de boala lui, printre care și hipocampusul. Știi ce s-a întâmplat după aceea?

– A murit?

– Da și nu. Henry Molaison nu a murit, pentru că s-a trezit după operație și a continuat să trăiască. Dar, într-un anumit sens, Henry Molaison a murit, totuși, pentru că după ce s-a trezit nu a mai reușit să păstreze nicio amintire. Nu s-a mai putut îndrăgosti, nici să simtă vreo ranchiună n-a mai putut sau să rețină vreo idee nouă mai mult de două minute, pentru că, după două minute, sentimentul de dragoste, de ranchiună sau ideea nouă pur și simplu se ștergeau. Avea douăzeci și șapte de ani când a avut loc operația și, deși a murit la optzeci și doi de ani, a rămas veșnic la vârsta de douăzeci și șapte de ani. Înțelegi, Eitan, de-abia după ce au extirpat hipocampusul au descoperit că el este, de fapt, cel care înmagazinează codificarea amintirilor pe termen lung. Noi trebuie să așteptăm să se distrugă ceva pentru a înțelege ce a funcționat corect înainte. Iată metoda fundamentală în cercetarea creierului – nu poți veni pur și simplu să desfaci bucăți din creierul oamenilor și să verifici ce se întâmplă, aștepti ca întâmplarea s-o facă în locul tău. Iar atunci, ca o haită de devoratori de cadavre, oamenii de știință se reped la pradă după ce întâmplarea

și-a făcut treaba și încearcă să ajungă la acel lucru pe care ți-l dorești tu atât de mult – să afle ceva!

Oare acolo, în aula aceea, să fi fost aruncată nada? Oare să fi știut deja de atunci profesorul Zakai că studentul acela conștiincios, rupt de lume, va merge după el ca un câine credincios, oriîncotro se va îndrepta? Când și-a pus halatul alb, Eitan a chicotit pe seama propriei naivități. El, care nu credea în Dumnezeu, care nici măcar în copilărie nu se lăsa atras de vreo poveste dacă avea în ea un grăunte de supranatural, l-a transformat pe acest profesor într-un zeu pe pământ. Iar atunci când câinele credincios a refuzat să se prefacă mort, să fie surd-mut-orb, zeul pământean s-a răzbunat pe el, l-a gonit din raiul Tel Avivului, aducându-l în pustia asta, la Soroka.

– Domnule doctor Green?

Tânăra asistentă s-a oprit în fața lui și i-a raportat ce se întâmplase peste noapte. A ascultat-o cu atenția cuvenită și s-a dus să-și facă o cafea. Când a trecut prin coridor, a aruncat o privire la chipurile bolnavilor – o femeie tânără, pe care o îneca un plâns tăcut. Un bărbat matur, rus, încearca să facă un sudoku, dar îi tremura mâna. Patru beduini, membrii aceleiași familii, se uitau cu priviri sticloase la televizorul de sus. Eitan s-a uitat pieziș spre ecran. Un ghepard muncea din greu, rozând ultimele resturi de carne de pe ceea ce fusese înainte – dacă ar fi să ne bazăm pe spusele crainicului – o vulpe cu coada roșie. Iată, deci, dovada că tot ce e viu e sortit pieirii – fapt care Doamne ferește să fie amintit pe coridoarele spitalului, dar care poate fi arătat fără jenă la televizor. Dacă doctorul Eitan Green ar umbla pe coridoarele acestei jungle din beton al cărei nume este

Soroka și ar vorbi cu atâta nonșalanță despre moarte, bolnavii și-ar ieși din minți. Plânsete, țipete, agresarea echipei medicale. De nenumărate ori a auzit câte un pacient emoționat numindu-i „îngeri în alb“. Cu toate că îi era limpede că sub halatele albe nu se aflau îngeri, ci oameni din sânge și carne, nu se împiedica, totuși, de amănunte. Dacă oamenilor le trebuie îngeri, cine e el să-i oprească? Ce dacă o asistentă a scăpat ca prin urechile acului de o reclamație de malpraxis când a turnat într-un gât uscat un medicament destinat altui gât uscat? Chiar și îngerii greșesc câteodată, în special când nu au dormit de douăzeci și trei de ore. Și când rudele îndurerate se năpustesc pline de furie pe vreun rezident speriat sau pe vreo specialistă speriată, Eitan știa că și asupra unor îngeri adevărați s-ar fi năpustit la fel, ca să le smulgă penele de pe umeri, să nu zboare în împărăția cerului, în timp ce ruda lor e trimisă în întunericul țărânei. Și iată că toate acele suflete care nu puteau suporta nici măcar o privire fugară la chipul morții priveau calm, aproape cu simpatie, la cum ea acționa prin intermediul fiarei din savana americană. Pentru că acum nu numai beduinii se uitau la ecran – ci și rusul lăsase deoparte sudoku și își îndreptase gâtul, ba chiar și femeia care se îneca de plâns a aruncat o privire din spate genelor împodobite cu lacrimi la imaginea de pe ecran. Ghepardul rodea energic resturile din carnea vulpii cu coadă roșie. Crainicul vorbea despre secetă. În lipsa ploilor, fiarele savanei vor începe să-și mănânce proprii pui. Pacienții de la neurochirurgie se holbau fascinați la înregistrarea rară, după spusele crainicului, a leului african care își devorează propriul pui, iar Eitan Green știa din tot sufletul că nu

pentru morfină trebuia să-i mulțumească Dumnezeuului Științei, ci pentru Toshiba de 33 de inci.

În urmă cu patru ani, o pacientă îi strigase că e un cinic și îl scuipase în față. Își amintea încă atingerea scuipatului care i se prelingea pe obraz. Era o femeie tânără, nu tocmai atrăgătoare. Cu toate astea, se plimba prin secție cu un fel de grandoare regală, surorile și ceilalți pacienți se grăbeau să-i facă loc aproape fără să-și dea seama. Într-o zi, când s-a apropiat de patul ei pentru vizita de dimineață, i-a strigat că e un cinic și l-a scuipat în obraz. Degeaba încercase să înțeleagă ce a provocat această reacție. La vizitele anterioare întrebările lui fuseseră profesionale, iar răspunsurile ei, scurte. Niciodată nu îl abordase pe coridor. Și tocmai pentru că nu găsisese niciun motiv valabil care să fi dus la acel incident, el își frământa mintea fără încetare. Împotriva voinței lui, se gândea la orbi, care văd atât de limpede, la femeile chele, pe care apropierea morții le înzestra cu un fel de al șaselea simț. În noaptea aceea, în patul dublu, ale cărui cearșafuri miroseau a spermă, o întrebase pe Liat:

– Crezi că sunt cinic?

Ea a râs, iar el s-a simțit rănit.

– Chiar așa de rău?

– Nu, i-a răspuns ea și l-a sărutat pe vârful nasului, nu mai mult decât alții.

El chiar nu era cinic. Nu mai mult decât alții. Dr. Eitan Green obosise de bolnavii lui nici mai mult – dar nici mai puțin – decât era normal și general admis în secții. Și, cu toate astea, fusese trimis în exil, peste oceanele de praf și nisip, în pustia sumbră, de beton a Sorokăi. „Idiot“, și-a zis în șoaptă în timp ce încerca să reanimeze